

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Чортюк Ю.В. Напрямки зниження негативного еколого-економічного впливу логістичної системи / Ю.В. Чортюк // Механізм регулювання економіки. – №3. – 2007. – С. 165-172.
3. Кіндій М.В. Проблеми транспортної логістики в Україні в умовах глобалізації бізнесу / М.В. Кіндій, М.М. Мамчин, Б.Д. Гречин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10030/1/53.pdf>
4. Нечипоренко К.В. Транспортна логістика аграрних підприємств в системі сталого розвитку АПК / К.В. Нечипоренко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2015/67.pdf
5. McKinnon A. Green logistics: Improving the environmental sustainability of logistics / A. McKinnon, S. Cullinane, A. Whiteing, M. Browne. – India : Replika Press Pvt Ltd. – 2010. – 372 p.
6. Корнійко Я.Р. Сучасний розвиток транспортної системи України / Я.Р. Корнійко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jml.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewFile/3092/3046>
7. Герелиця Р.О. Екологічний фактор в транспортній логістиці АПК / Р.О. Герелиця // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/gerelitsya-ro-ekologichniy-faktor-v-transporniy-logistitsi-apk/>

УДК 338.242:502.335:630(043.3)

Бондарчук О.А.

здобувач

Інституту агроєкології і природокористування
Національної академії аграрних наук УкраїниІНСТИТУЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ
ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ

У статті обґрунтовано інституціональну модель екологічно орієнтованого управління використання лісових ресурсів, що, на відміну від усталених, являє собою сукупність елементів, функціонування яких дозволяє забезпечити організацію цілеспрямованої взаємодії органів влади, громадськості та лісокористувачів у процесі реалізації управлінського впливу для досягнення поставлених цілей. Залучення громадськості в процес управління використання лісових ресурсів дозволить збалансувати соціо-еколого-економічні інтереси, підвищити інноваційну активність у лісовій галузі і громадянську відповідальність за лісокористування та охорону лісових екосистем.

Ключові слова: інституціональна модель, екологічно орієнтоване управління, лісові ресурси, лісокористування, інтереси.

Бондарчук А.А. ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ ЭКОЛОГИЧЕСКИ ОРИЕНТИРОВАННОГО УПРАВЛЕНИЯ
ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЛЕСНЫХ РЕСУРСОВ

В статье обоснована институциональная модель экологически ориентированного управления использованием лесных ресурсов, что, в отличие от устоявшихся, представляет собой совокупность элементов, функционирование которых позволяет обеспечить организацию целенаправленного взаимодействия органов власти, общественности и лесопользователей в процессе реализации управленческого воздействия для достижения поставленных целей. Привлечение общественности в процесс управления использованием лесных ресурсов позволит сбалансировать социо-эколого-экономические интересы, повысить инновационную активность в лесной отрасли и гражданскую ответственность за лесопользование и охрану лесных экосистем.

Ключевые слова: институциональная модель, экологически ориентированное управление, лесные ресурсы, лесопользование, интересы.

Bondarchuk O.A. INSTITUTIONAL MODEL OF THE ENVIRONMENTALLY ORIENTED MANAGEMENT OF FOREST
RESOURCES EXPLOITATION

This paper deals with institutional model of the environmentally oriented management of forest resources exploitation, that, unlike established, is a combination of elements, the operation of which allows to provide the organization of targeted interaction between government agencies, public and forest users during the implementation of managerial influence to achieve goals. Public involvement into the process of forest resources exploitation management, allows to balance environmental and socio-economic interests, increase the innovative activity in the forestry sector and civil responsibility for forest management and protection of forest ecosystems.

Keywords: institutional model, environmentally oriented management, forest resources, forest management, interests.

Постановка проблеми. За результатами сучасних досліджень в сфері напрямів та перспектив зростання ефективності використання лісових ресурсів встановлено поступове виснаження лісових ресурсів. Діюча система нормативного регулювання лісової сфери не передбачає наявність інструментів стимулювання інвестиційної привабливості відтворювальних процесів, що суперечить принципам еколого-збалансованого лісокористування. Це призводить до зменшення ефективності використання лісових ресурсів, що ускладнює реалізацію лісозберігаючих та лісовідтворювальних заходів. Як наслідок, підвищується антропогенне навантаження на лісовий комплекс та навколишнє середовище, відбувається зниження доходів суб'єктів господарювання. Ефек-

тивним інструментом розв'язання еколого-економічних проблем в лісовому господарстві, на нашу думку, може бути інституціональна впорядкованість економічних відносин в сфері лісгосподарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам інституціоналізації соціально-економічного розвитку присвячені праці відомих на світовому рівні вчених, таких як Д. Белл, Т. Веблен, Дж. Гелбрейт, Р. Коуз, Д. Норт, У. Ростоу, Е. Тоффлер, Дж. Ходжсон та ін. Дослідженням проблем інституціонального забезпечення раціонального використання лісових ресурсів, нині займається низка відомих вітчизняних учених, зокрема: В. Голян, О. Дребот, Н. Зіновчук, А. Карпук, Я. Коваль, В. Кравців, Є. Мішенін, О. Фурдичко, С. Харічков, М. Шершун та ін. Проте,

зважаючи на наукову цінність досліджень, проведених вітчизняними та зарубіжними вченими, недостатня увага приділяється питанням інституціонального забезпечення управління лісокористуванням в умовах переходу до ринкової економіки, розробці інструментів мотивації суб'єктів господарювання до екологічно орієнтованого використання лісових ресурсів. Тому, саме екологічно орієнтоване використання лісових ресурсів дозволить підвищити інтенсивність розвитку лісової галузі та збалансованість розвитку територій.

Постановка завдання. Мета статті – уточнення та розвиток теоретико-методичних положень формування інституціональної моделі екологічно орієнтованого управління використанням лісових ресурсів.

Вклад основного матеріалу. Сьогодні просторова організація національної економіки є однією з важливих складових управління в будь-якій країні. Спираючись на світовий досвід, можна зробити висновок про неспроможність ринкового регулювання і необхідність активізації державної участі щодо розвитку еколого-економічних систем. З кожним роком розвиток територій прискорюється, наука пропонує нові теорії регулювання регіональної економіки, проходять апробацію нові підходи управління, в тому числі й лісовому господарстві. Проте, в цілому удосконалення системи управління лісовою галуззю гальмується через слабкість інститутів, що визначають функціонування суб'єктів господарювання, а також відсутність балансу інтересів між виробниками, громадськими інститутами та державними структурами.

Сучасні ринкові відносини вимагають вдосконалення, а де в чому і повного реформування інститутів, а процес глобалізації, в свою чергу, зумовлює необхідність розробки універсальних механізмів взаємодії державних органів влади, суб'єктів господарювання та суспільства в сучасній стабільній інституціональній інфраструктурі. Це підкреслює роль інституціонального середовища як основи для створення ефективної політики країни в економічній сфері.

Попри визначене законодавчо орієнтування державних структур на формування громадянського суспільства, в Україні панівне місце в системі інституціональних відносин посідає бізнес, інтереси якого підтримує держава. Дотаційна залежність регіонів від центральних органів влади не дозволяє розвивати відносини між інститутами на місцях, ускладнюючи їх пряму взаємодію. Проте, закордонний досвід чітко демонструє переваги такої інституціональної взаємодії для формування громадянського суспільства на засадах економічної ефективності та в межах правового поля [1, с. 28].

Дисбаланс інтересів органів влади, суб'єктів лісогосподарювання та громадянського суспільства призводить до зниження ефективності управління, неможливість будувати довгострокові прогнози, виявляти тенденції взаємодії інститутів і залучати інвестиції в лісову галузь загалом. Балансування інтересів між суб'єктами лісогосподарювання дозволить в значній мірі знизити трансакційні витрати в цій сфері економіки та визначити пріоритетні напрями розвитку лісової галузі загалом. Що в своєму чергою забезпечить сприятливі умови для розвитку підприємства та підвищення конкурентоспроможності виробників продукції лісового господарства. При цьому, важливу роль для формуванні соціо-еколого-економічних зв'язків між інститутами має рівень управлінського впливу (наявність ресурсів, інформа-

ції, знань, досвіду). Метою управлінського впливу на інституційні відносини є досягнення збалансованості інтересів та подолання соціо-еколого-економічних протиріччів.

Інституціональне середовище дозволяє забезпечити всім суб'єктам лісокористування задоволення власних інтересів за допомогою наявних ресурсів, за погодженням між собою і на законних підставах. Виходячи з цього, в основі інституціональної моделі лежить взаємодія суб'єктів економічних відносин в процесі лісокористування для досягнення згоди в рамках виконання взаємопов'язаних функцій з лісоуправління [2, с. 4]. Специфіка інституціональних відносин полягає в тому, що вони є організаційною основою всього господарського механізму управління лісокористуванням і здебільшого через економічні інструменти формують соціальні, технологічні, політичні процеси.

Теорії поведінки груп і колективного вибору є серйозною підсилюючим інструментом в розробці мотиваційних механізмів. Наприклад, ефективність економічної політики країни залежить від організованих груп, які відстоюють свої інтереси, і їх можливості впливати на інституціональне середовище. Серйозні економічні реформи вимагають налагодженої схеми взаємодії органів влади, бізнесу та суспільства. При цьому у формуванні економічної політики країни важливу роль мають інститути громадянського суспільства. Громадські організації є потужним двигуном технічного прогресу при ефективній моделі взаємодії з органами влади та бізнесом [3, с. 14]. З огляду на територіальну специфіку України, інституційна модель повинна враховувати регіональні особливості, але регулюватися за загальними принципами та імперативами національної лісової політики.

До основних проблем функціонування інституціонального середовища лісокористування можна віднести [4; 5; 6]: відособленість суб'єктів лісокористування (інститутів) один від одного, що призводить до монополізації рішень; неефективна взаємодія суб'єктів лісокористування та лісоуправління; не розкритий потенціал використання соціальної та екологічної користей лісових екосистем; низька зацікавленість в кінцевому результаті підрозділів органів влади через нерозуміння кінцевої мети; ускладнений обмін інформацією між підрозділами органів влади, зокрема через вертикальної ієрархічності управління в лісовому господарстві; заміна стратегічних цільових показників процесу лісокористування на функціональні, що призводить до оптимізації управлінських рішень, а не управління процесом лісокористування загалом; відсутність орієнтації органів державної влади на кінцевих споживачів і на структури громадянського суспільства.

Отже, чинна система лісоуправління на сьогодні є неефективною, і усунути її недоліки можливо при зміні функціонального підходу до управління на процесний. Процесний підхід використовується для визначення основних функцій в управлінні. Етап планування характеризується постановкою цілей та визначенням мети екологічно орієнтованого управління лісокористуванням, вибором оптимальних методів та засобів досягнення цілей. Взаємодіє між інститутами на цьому етапі дозволить розглянути інституціональний підхід [7, с. 272].

Накопичення необхідної інформації буде здійснюватися відповідними органами. Структура лісокористування формується завдяки організаційній функції управління, виконання якої забезпечується необхідними ресурсами. Взаємодія на основі договірних від-

носин та розподіл відповідальності між інститутами за виконання вказаних вимог відбувається з огляду на поставлені цілі. Для забезпечення ефективності функціонування інституційна модель повинна базуватись не лише на основі формальних (закони, нормативні акти, інструкції) і неформальних (традиції, звичаї, кодекси поведінки) «регуляторів», а й передбачувати майбутні зміни в системі інституціональних відносин [8, с. 112]. Функція контролю забезпечує найбільш повну реалізацію решти функцій та дозволяє утримувати визначений напрямок розвитку кожного елементу структури та оперативно реагувати на відхилення для підвищення ефективності наступних циклів взаємодії в процесі економічного розвитку.

Тому необхідною умовою збалансованого розвитку лісового господарства є ефективне функціонування моделі екологічно орієнтованого управління лісокористуванням, що дозволить регламентувати процеси, проаналізувати ефективність їх реалізації, а також постійно покращувати процес за допомогою контролю і координації. Запропонована інституціональна модель екологічно орієнтованого управління використанням лісових ресурсів, на відміну від усталених, являє собою сукупність елементів, функціонування яких дозволяє забезпечити організацію цілеспрямованої взаємодії органів влади, громадськості та лісокористувачів в процесі реалізації управлінського впливу для досягнення поставлених цілей (рис. 1).

Пропозиції щодо формування та ефективного функціонування об'єднань лісокористувачів дозволять підвищити ефективність контролю суб'єктів підприємства в зазначеній галузі. На сьогодні такі функціональні саморегулюючі об'єднання за професійними ознаками вже підтвердили свою ефективність в багатьох галузях економіки, зокрема оцінювачів, аудиторів, проектувальників, будівельників тощо. Саморегулювання підприємницької та громадської діяльності дозволяє координувати взаємодію держави і суспільства, створити якісно новий рівень ринкових відносин [6]. Це дозволяє частково

зняти функції контролю за діяльністю підприємців з органів влади і перекласти на зазначені професійні об'єднання.

Основним завданням включення саморегулюючих об'єднань лісокористувачів в процес управління лісокористуванням є скорочення бюрократизації процесів, формування соціальних інститутів з високим ступенем відповідальності за ведення лісогосподарської діяльності, а також регулювання споживання лісових ресурсів за допомогою ліцензування та атестації лісокористувачів, регулювання «правил гри» і формування морально-етичної сторони підприємництва в сфері експлуатації лісових екосистем [7, с. 274].

До основних напрямів діяльності саморегулюючого об'єднання лісокористувачів, які будуть включені в процес використання та охорони лісових ресурсів варто віднести наступні [5; 7]: оцінка і планування використання лісових ресурсів; збір і аналіз інформації про суспільні потреби; методичне сприяння в розробці стандартів, правил і документів професійної діяльності; створення умов для розвитку добросовісної конкуренції серед суб'єктів лісокористування; сприяння в організації систем контролю, навчання кадрів; підготовка пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази; сприяння в підвищенні ефективності управління лісовим господарством. Загалом взаємодія в процесі використання і охорони лісових ресурсів владних та громадських саморегулюючих структур дозволить забезпечити синергетичний ефект при вирішенні проблем в сфері лісокористування і підвищити стійкість соціо-еколого-економічного розвитку галузі.

Узгодити інтереси окремих інститутів можливо в разі включення їх до управлінських процесів та розподілу відповідальності за лісокористування. Управлінські процеси контролюються державними органами влади та передбачають стратегічне планування, ціноутворення, організацію ресурсів, мотивацію і контроль використання. Відповідальність за ефективність впровадження таких процесів несуть відповідні регіональні структури в сфері лісокористування. Окрім цього, мають місце допоміжні процеси, до складу яких входять: матеріально-технічне забезпечення, управління інфраструктурою, управління персоналом, управління інформаційним середовищем, та юридичне забезпечення.

Інституціональна модель можна зобразити як ланцюжок постійних процесів, в якому на вході – лісовий ресурс, а на виході – готова продукція лісокористування. Формування такого механізму екологічно орієнтованого управління використанням лісових ресурсів забезпечує підвищення його ефективності та забезпечення задоволення потреб споживачів. Потрібно також відзначити, що економічні процеси обов'язково повинні мати вимірні показники, які дозволять детально аналізувати їх динаміку та результативність.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, запропонована інституціональна модель екологічно орієнтованого управління використанням лісових

Рис. 1. Інституціональна модель екологічно орієнтованого управління використанням лісових ресурсів

Джерело: сформовано автором на основі [7]

ресурсів дозволить забезпечити балансування соціо-еколого-економічні інтереси та досягнення стратегічних планів розвитку лісового господарства. Головною особливістю запропонованої моделі є залучення громадських інститутів в бізнес-процес. В рамках обґрунтованих пропозицій вартим є реалізація потенціалу саморегулюючих професійних об'єднань лісокористувачів з метою контролю якості виробництва та реалізації продукції лісового господарства. Спираючись на економічну сутність систему управління і застосовуючи його модель, можна відстежувати якість екологічно орієнтованого управління використання лісових ресурсів, пропонувати напрямки вдосконалення механізму з урахуванням стратегічних цілей і виникаючих проблем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Fujimori T. Ecological and Silvicultural Strategies for Sustainable Forest Management / T. Fujimori. – Amsterdam: Elsevier Science, 2010. – 416 p.
2. Голян В.А. Екологізація підприємницької діяльності у лісовому господарстві: методологічні засади та інституціональне забезпечення / В.А. Голян, С.М. Демидюк, Т.Д. Мельник // *АгроСвіт*. – 2011. – № 24 – С. 3–8.
3. Карпук А.І. Інституціоналізм як методологічна парадигма формування системи ринкового регулювання лісокористування / А.І. Карпук // *АгроСвіт*. – 2011. – № 15 – С. 16–20.
4. Шкуратов О.І. Оцінка конкурентного потенціалу лісгосподарських підприємств / О.І. Шкуратов // *Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць*. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.03. – С. 309–314.
5. Ярова І.Є. Організаційно-економічні засади розвитку екологічно орієнтованого управління лісгосподарством / І.Є. Ярова // *Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць*. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.03. – С. 304–314.
6. Незнакина К.В. Институциональный механизм управления регионом как способ формирования эффективной экономической политики страны // *Теория и практика корпоративного менеджмента: сборник научных статей*. – 2011. – Вып. 8. – С. 120–124.
7. Доможирова К.В. Процессно-институциональная модель управления лесопользованием в регионе / К.В. Доможирова // *Региональная промышленная политика как база качественного неиндустриального подъема производительности труда и инновационной конкурентоспособности корпораций: сборник статей между. научн.-практ. конф.* (Пермь, 27-28 ноября 2014 г.). – Пермь, 2014. С. 269–275.
8. Дребот О.І. Інституціоналізація лісового сектора економіки в контексті сталого розвитку України: [монографія] / О.І. Дребот. – К.: ТОВ «ДІА», 2012. – 336 с.

УДК 349.4(477)

Грещук Г.І.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри геодезії і геоінформатики
Львівського національного аграрного університету*

ЗЕМЛЕУСТРІЙ ЯК ЕКОЛОГІЧНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті розкривається можливість використання землеустрою як екологічно-економічного інструменту забезпечення сталого розвитку. Пропонується порядок удосконалення чинних положень з землеустрою. Запропоновано нові підходи до формування та затвердження проектів та документації з землеустрою.

Ключові слова: землеустрій, документація, земельні відносини, правове регулювання, земельні ресурси.

Грещук Г.И. ЗЕМЛЕУСТРОЙСТВО КАК ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

В статье раскрывается возможность использования землеустройства как эколого-экономического инструмента обеспечения устойчивого развития. Предлагается порядок совершенствования действующих положений по землеустройству. Предложены новые подходы к формированию и утверждению проектов и документации по землеустройству.

Ключевые слова: землеустройство, документация, земельные отношения, правовое регулирование, земельные ресурсы.

Hreschuk G.I. LAND MANAGEMENT AS AN ECOLOGICAL AND ECONOMICAL INSTRUMENT TO PROVIDE SUSTAINABLE DEVELOPMENT

In the article described the possibilities of land management as the ecological and economic instrument for the sustainable development. Proposed procedure for improving existing regulations on land management. Presented new approaches to the development of land management projects and documentation.

Keywords: land management, documentation, land relations, legal regulation, land resources.

Постановка проблеми. Метою функціонування агропромислового комплексу від моменту його створення до сьогодні було та залишається одне із найважливіших завдань – формування продовольчої безпеки, забезпечення суспільства сільськогосподарською продукцією, а суб'єктів господарювання – сільськогосподарською сировиною. На жаль, сьогодні спостерігаються тенденція до зменшення кількості населення країни та одночасне збільшення посівних площ. З одного боку, це б мало зняти надмірне навантаження з ґрунтів та

забезпечити екологізацію сільськогосподарського виробництва, проте ми спостерігаємо зменшення ефективності використання сільськогосподарських угідь. Дієвим механізмом регулювання використання земельних ресурсів є затвердження науково-обґрунтованих проектів землеустрою. Причому для відповіді на вимоги сучасності землеустрій повинен базуватись не лише на адміністративних, але й на ринкових механізмах регулювання земельних відносин. Саме тому важливо розглянути ефективність землеустрою як екологічно-економічного